

התנתקות מגלות, הבנה והכרה בעובדה ש"בני בכורי ישראל", שהקב"ה הוא המשגיח על עם זה בכל עת ובכל שעה, והוא המציל אותו גם אם הוא 'ערום ועריה' מן המצוות, מפאת זכות אבותינו הקדושים או מסיבה אחרת. בלשון אחרת, אין מקום לבניין רוחני איתן של האומה הישראלית לפני שיסתיים הבניין הלאומי של האומה. פסח כבסיס, כמוקד, כשורש של כל ימי הקדושה בשנה, בא ללמדנו שהתורה כולה מושתתת על הצד הלאומי הישראלי והוא צריך לשמש בסיס אמיתי לכל תורה. וכפי שהיה מדגיש הראי"ה קוק זצ"ל בעלייה לתורה אנו מברכים 'ברוך אתה ה' וגו' אשר בחר בנו מכל העמים' ורק מתוך כך 'ונתן לנו את תורתו'.

לאור הבנה זו, מה הפלא שיום העצמאות - המתקשר בעצם מהותו לפסח - מוצא גם הוא את עצמו ביד ה' הטובה עלינו בתקופה זו של השנה, ואחריו בזמן יום ירושלים - המקרב אותנו יותר לקדושה של שבועות - גם הוא משתלב בה.

לאומיות ותורה ההולכות, מתחברות ומשתזרות זו בזו בתהליך הדרגתי ממושך זה, לא השאירו אף פעם את מחננו שקט ושלום, ודוקא בחודש ניסן לקראת בואה של תקופת קודש זו, המחנות שהזדהו רק עם אחד ממרכיביה של מהותנו זו, לאומיות בלבד או תורה בלבד, הפכו את מחננו לזירת קרב ערכי נוקב ובלתי מתפשר. מצד אחד, הצדוקים, אותם משכילים המתיימרים להיות 'נאורים' דאז, חילוניים ברוחם, שאחזו בכוח ברסן המדינה בזכות חסות האימפריה הרומאית שהתערבה בגסות בחיינו הלאומיים, התנגשו עם חכמינו², ועשו כל שביכולתם כדי להפוך את עבודת ה' לעניין פרטי, ובאופן זה לנתק את ההנהגה המדינית מן התורה ולחלן את כל הלאום. ומאידך, האיסיים (בייתוסים בלשון חז"ל) מצדם, שבצדק בחלו בהנהגה מדינית זו הריקה מכל תוכן רוחני, ובאשר ראו בה נציגה הבלעדי של המימד הלאומי, חרטו על דגלם שנאה חולנית וכרונית של כל לאומיות. שנאה שתוצאותיה לא איחרו לבא ושהולידה את הנצרות, ממנה סבלנו כל כך וממנה אנו סובלים עוד היום. כל הבוחן היטב שתי עמדות אלה, יבין שאלו האחרונים פגעו בעצם המסר של פסח, והראשונים במסר של שבועות. כידוע, הפיצול הזה לא איחר להביא עלינו את האסון הגדול, גלות מרה בת אלפיים שנה, ואם לא היה כבר די בכך, עתה ששבנו לארצנו אנו מוצאים שוב את עצמנו מעומתים עם אותן הנטיות החולניות באופנים שונים ומשונים.

אך אל דאגה. הצלחנו לדחות את שתיהן בעבר, ובע"ה נמשיך לדחות אותן גם כיום. תקופת ספירת העומר

תקופת העומר כמבחן הזהות הלאומית היהודית האמיתית

כידוע לכל מי שזכה לעיין היטב במהותם של הימים המיוחדים המחברים בין פסח לשבועות, ימים שאנו מקפידים לספור אותם יום אחרי יום, שבוע אחרי שבוע, הם מתגלים בתורה וגם בדברי חז"ל באור שונה מאד מן המוכר לנו זה כבר כמה מאות בשנים¹. אם כיום, ימים אלה מזדהים ומזוהים עם זכר פטירת תלמידי רבי עקיבה שנטבחו במהלך תקופה זו במרד בר-כוכבא, כפי שהם באים לידי ביטוי באמצעות מגבלות בשמחה ובתענוג, מגבלות שהלכו והתרחבו באלף השנים האחרונות עד לבלי היכר, משום שבארצות נוצריות בעיקר, תקופה זו נהפכה למחול נוראי של עלילות דם ופוגרומים, לא כך היה בעברנו הרחוק יותר, לפני פיזורנו על פני כל תבל. הלא מן התורה הם מוכרים לנו באורח אחר (דברים טז): "שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' א' וגו' שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: וגו' שבעה שבעת תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות: ועשית חג שבועות לה' א' מסת נדבת ידך אשר נתן כאשר יברך ה' א' וגו': ושמחת לפני ה' א' אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר ה' א' לשכן שמו שם". א"כ, ימים אלו מתוארים כחוליות בשרשרת המוליכה אותנו צעד אחר צעד במעלה ההיטהרות מטומאת גלות מצרים.

אבל גם מי שפנים תורניות אלה של התקופה הזו לא נמחקו מתודעתו, פעמים רבות ראה אותה בעיקר כימי הכנה לקבלת התורה, כאילו יציאת מצרים אינה אלא תחנת מעבר לקראת מתן תורה שהוא הוא היעד האמיתי הבלעדי. יש אמנם בעמדה זו ביטוי ליראת שמים עמוקה ואמיתית, אבל מעט נאמנות למקור האלהי בתורתו. הלא, לא רק שעצרת הינה זכר ליציאת מ כפי שאנו מזכירים בתפילותינו, אלא שעצרת אינה זוכה למועד ולתאריך, אלא רק בזכות פסח, כאילו אין מעמדה נגזר אלא ממהותו של פסח. ואכן, קבלת דבר ה' דורשת הכנה נפשית מתאימה, אבל לא כל הכנה שאדם בודה ובוחר מלבדו היא בהכרח הראויה. הכנה חייבת להיות מושתתת כולה על עקרון המאפשר התחברות עם האלהי, היא דורשת עצמה חירות בסיסית ולכן

² . ראה מנחות (סה). וב'מאמרי ראי"ה' ב'יום הביכורים' דיון ארוך ויסודי בעניין.

¹ . לדיון יסודי בנדון, ראה דבריי בעץ ארז' (חברת ב').

על אף שרבים וגדולים בהם היו מעוניינים למנוע אותו – אנו נתקלים בעוד תופעה עגומה מכיוון אחר: חלקים לא מבוטלים בתוך הצבור הדתי מסרבים להעניק ליום העצמאות את הכרה המתבקשת כהתגלות יד ההשגחה על עמו, וכיצאה מטומאת הגלות בת אלפיים שנה לחידוש מלכות ישראל. אפשר ללמד עליהם זכות מסוימת, ההחלטות האנטי-דתיות הקיצוניות והחולניות של המנהיגות הפוליטית הישראלית דאז נושאים באחריות לא מבוטלת בנדון. אבל מדוע משום שכופרים חולניים מסרבים להכיר ביד ה' חייבים יראי ה' להעניק עוד תוספת ביסוס לכפירתם בשוללם גם הם את יד ההשגחה?! אותם יראי ה' נופלים באבסורד נוראי: הם מעניקים לגיטימיזציה לכפירה שהם רוצים לשלול! וכי יראת ה' של עובדי ה' תהיה תלויה בכפירת הכופרים?! הלא אפילו גויים שברוב ימיהם היו עויינים את עמנו, הבינו סוף סוף בעירוב ימיהם שיד ההשגחה מנהלת מהלך מטא-היסטורי זה. אני מתכוון במיוחד הפעם ל- P. CLAUDEL שבהתייחסו להקמת מדינת ישראל לא היסס לכתוב: '...נוכחנו ללא צל של ספק מול מאורע עצום בהיסטוריית האנושות. אנשים בעלי רצון טוב, נוצרים ויהודים, קמו בהמוניהם לשים קץ לעריצות ההיטלריאנית ולהשמדת היהודים הנרדפים ע"י הנאצים באירופה כולה. עיניים גרם למותם של מיליוני מתים קדושים, אבל לאחר המלחמה, ישראל, באופן נפלא, קבל במתנה את ארצו. הוא החזיר לעצמו את כוחותיו החיוניים לאחר שטף הדם הנורא של שנות הארבעים. **על מנת לכבוש בחזרה את המולדת שה' נתן לאברהם. נגד רצונם של העמים ושל האומות והממלכות, ישראל מצא בחזרה את הדרך לפלסטינה. כמעט לבדו, נגד העולם כולו, הוא הצליח לנצח, וזה בלי ספק משום שלא הייתה לו ברירה. יד ה', ובאופן נגלה, הובילה את היהודים, על מנת לעוקרם מתחת שעבוד האומות, כפי שנהגה בעבר, על מנת להוציאם ממצרים.** איך ניתן שלא לראות במאורעות כה יוצאי דופן, את ידה של ההשגחה המכוונת, ואיך ניתן שלא להבין מתוכם את הגשמת נבואות התנ"ך בשיבה כל כך נסיית זו? והרי שבנו הבכור של אלהים חוזר להיות שומר המקומות הקדושים. צריך להיות עיוור כדי לא לראות בתופעה זו התערבות ה'.' יש כנראה לא מעט עיוורים בדור. כל ילד קטן שבבית המדרש יודע שנוכחות ישראל בגולה היא חילול ה' כדברי הנביא יחזקאל (פרק לג) 'ואחמול על שם קודשי אשר חיללתם וגו' באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו'. לכן שיבת ציון אחרי הטבח הנורא היא קידוש ה', וחזרת שלטון ישראל על עצמו ועל ארצו היא שיבת מלכות ישראל, ובכך התחלת ימות המשיח כפסקו של הרמב"ם בהל' מלכים, אף אם על כסא מלכות זו יושב אולי מעוות. גם בנקודה זו פסק

הייתה ותישאר - על כל תהפוכותיה ההיסטוריות והרוחניות - תקופת של קדושה ההולכת ונבנית עד יום מתן תורה. דווקא מטעם זה אנו דוחים את האבסורד שבקביעת יום השואה בתקופה זו האסורה בכל אבול. האווילות הישראלית המצויידת היטב במזוכיזם חולני, העלימה והשכיחה, שיום מרד גיטו וורשה הוא יום פתיחת התקפת הגרמנים עליו, ויום התקפה זו לא נבחר על ידם באקראי. קביעתו נבעה מיום הולדתו של היטלר יש"ו החל ב-20 באפריל, והנאצים רצו להגיש את חיסול הגיטו כמתנת יום הולדת למפלצת ההיטלריאנית, ולכן נבחר להתקפה הגרמנית נגדו ה-19 באפריל שחל באותה שנה בערב פסח, משום שבטוחים היו שיצליחו לחסלו תוך יום, ובנס ובגבורה עילאית החזיק מעמד משום מה כמעט עד ל"ג בעומר! והנה, מדינת ישראל בשנת 49', תחת לחצן של חברות כנסת ידועות בשנאתן לכל מה שריח של תורה נודף ממנו, דחתה בשתי ידיים את היום שהוחלט עליו שנתיים לפני קום המדינה על ידי הרבנות הראשית לישראל כיום השואה, והוא יום ' בטבת, ובחירה כיום זיכרון והנצחה של הטרגדיה הנוראה, את יום מרד גיטו וורשה שהוא, המבדיל, יום הולדת של היטלר יש"ו. ברקע עומדת תפישה עוד יותר נוראה ומבחילה. צעירי דורנו אינם יודעים ואינם מכירים את רוח העוועים שהמנהיגות גסת הרוח דאז יצרה סביב נושא השואה. על הדורות הבאים לדעת שאותה מנהיגות 'התביישה' בשואה זו, הציגה אותה כהליכת צאן לטבח ללא תגובה, כשהיא מצידה, 'הגבורה' הלוחמת על זכויותיה, ראתה אותה ככתם גלותי שיש לנסות לטשטשו. מרד גיטו וורשה היה עילה מתאימה להסוות את הדעה החולנית הזו. אם לא היה מדובר בטרגדיות הנוגעות כולן לעמנו, היה קל לגעור ולהקשות: איך מדינה שצבאה הוא הצבא החזק והמפואר בעולם מתקפלת ומוכנה 'להתכנס' על גבם של אזרחיה הנאמנים והמסורים ביותר רק בגלל קרבנות, שעל אף שבכל אחד מהם המוות הוא טרגדיה שלא ניתן למחול עליה ולא ניתן לשכוח אותה, אך הם בכל זאת כאין ליד הטרגדיה הלאומית של השואה, מעיזה לבחור ביום מרד גיטו וורשה כסמל הזיכרון, כאשר אותם ששה מיליונים היו חסרי נשק, חסרי מדינה, והופכת אותם לנספחים לאירוע זה, תהיה חשיבותו אשר תהיה?! יש כאן עיוות אכזרי ומחפיר שאינו ראוי לעמנו, ואני מרשה לעצמי להצהיר עליו ללא רתיעה כבן לפליטת אושוויץ. היינו צריכים לחכות לשנות התשעים כדי שנשמע בפעם הראשונה הסתייגות מעמדה מחפירה זו מפי נשיא המדינה דאז, מר עזר וייצמן.

ואחרי שבנס גלוי יצא עמנו מתופת זו, והצליח להקים מדינה בארצו נגד כל הגיון, רק באשר מצפון העמים העיק עליהם ולא איפשר להם למנוע צדק מינימלי זה –

הרמב"ם בהלכות חנוכה (פ"ג הל"ב) שעדיף לשבת תחת שלטון יהודי, יהיה אשר יהיה, מלשבת תחת שלטון גויים. המתח בין לאומיות ובין תורה הולך ומתעצם בחודשים האחרונים, אבל למען האמת הוא מלווה את כל שיבת ציון האחרונה, והוא למעשה נחלת ומחלת כל תולדותינו. כל ההיסטוריה שלנו מימי קדם ועד היום, אינה אלא מהלך גדול לפתרון מתח זה, והתקופה שבין פסח לעצרת היא תמצית אותה היסטוריה. ואין זה מקרה שהאישיות בה בחר ה' להוציא אותנו ממצרים, וא"כ להעניק לנו את העצמאות הלאומית, משה רבינו, היא היא המקבלת עבורנו את התורה, והאישיות שנולדה בעצרת, יום מתן תורתנו, היא דווקא דוד המלך, סמל הלאומיות הישראלית. בכעין היפוך קצוות זה בדיאלקטיקה זו, אנו מבטאים את האחדות המופלאה של שני ערכים אלו בתפישתנו, תורה ולאומיות, וכל הבעיות שבהן רצופה תקופת העומר אינן אלא משברים בחיפוש אחרי הרמוניה בין שני מימדים אלה. משום כך, גם הימים של ניצחון צבאי ולאומי תוך התגלות יד ההשגחה בימינו אנו, חלים בה, ומוצאים את עצמם באופן טבעי בתקופה זו, כי היא כל כולה מיועדת לתיקון עולם זה. ואכן, רק עם ישראל יכול להבין איך קצירת העומר מתחברת עם גאולה אלהית ממצרים, ואיך ראשית קציר החיטים מתחברת עם מתן תורה. מתחתיות ארץ של מציאותנו עלי אדמות ועד רום שמיא של תקוות נשמותינו, הכל הוא התגלות אלהית אחת גדולה.

הרב ד"ר אליהו רחמים זייני

ראש ישיבת ההסדר 'אור וישועה' חיפה³

³ . הדברים אינם על דעת המוסד השני בו אני מועסק.